

เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและเสมอภาค

โดย ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล *

องค์ป้าสูกกล่าวสวัสดีผู้เข้าร่วมประชุมและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้นำพูดในที่ประชุมใหญ่ของผู้แทนจากประเทศต่างๆ โดยองค์ป้าสูกจะบรรยายเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งคนไทยได้รับฟังแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในปี พ.ศ. 2541 จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นครั้งแรก อันเป็นเรื่องที่เกิดภัยหลังวิกฤตเศรษฐกิจของไทยที่เรียกงานกันว่า “ต้มยำกุ้ง”

องค์ป้ำสูกได้กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงเท็จจริงแล้วไม่ใช่เรื่องใหม่ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานแนวคิดดังกล่าวมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ซึ่งผู้ที่ได้มีโอกาสได้อ่านงานเกี่ยวกับการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว จะรู้ว่าหลักการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้แฝงอยู่ในงานดังกล่าว

เศรษฐกิจพอเพียงถือ ได้ว่าเป็นทั้งปรัชญาและหลักของธรรมะ ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ยั่งยืน ให้กับทุกๆ คน ไม่ว่าจะเป็นนักธุรกิจ เกษตรกร หรือผู้มีอาชีพใด ๆ ที่จะนำวิถีให้มีความพอเพียง

อย่างไรก็ตาม เพื่อที่จะช่วยให้เข้าใจและเข้าถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงจำเป็นต้องมองในภาพรวมที่จะต้องพิจารณาว่า โลกของเราได้เปลี่ยนไปอย่างไร ในปัจจุบัน สำหรับบางคนที่ใช้ชีวิตไปวันๆ ก็ควรหยุดคิดว่า ทำไม่เรียบง่ายใจและมีชีวิตอยู่ในวันนี้ และอย่าได้ตอบว่า เพราะเรายังไม่ตาย ที่เรียบง่ายมีชีวิต หรือมนุษยชาติยังคงอยู่ เนื่องจากโลกยังคงอยู่! ดังนั้น ชีวิตของเราจะเปลี่ยนไปทางใดย่อมมีขึ้นกับโลกได้เปลี่ยนเป็นอย่างไร

มนุษย์บริโภคทุกอย่างบนผืนโลกในแต่ละชั่วโมง นาที และวินาที เราหายใจจากอากาศจากโลกเพื่อให้ได้รับออกซิเจน เราดื่มน้ำท่านข้าว และสวมใส่เสื้อผ้า ซึ่งเราได้จากโลกเพื่อให้มีชีวิตอยู่ เรากำลังใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่โลกมีให้เรา และเมื่อกินหรือใช้แล้วเราจะสร้างของเสีย ทั้งในรูปของก๊าซของเหลว และของแข็ง

วันนี้ ประชากร โโลกมีจำนวนมากกว่า 6,000 ล้านคน ด้วยอัตราส่วนการบริโภคในอัตราสามต่อหนึ่ง มนุษย์บริโภคในอัตรา 3 หน่วย ในขณะที่โลกผลิตได้ใหม่ ในอัตรา 1 หน่วย เราจึงบริโภคเกินทุนที่มีอยู่ 2 หน่วย ซึ่งทำให้อื้นในภาวะขาดดุล

หากเราขยับบริโภคเกินขนาดอย่างต่อเนื่องก็จะทำให้สิ่งของที่มีอยู่ขาดแคลน การคืนรูนของมนุษย์เพื่อที่จะอยู่รอดก็จะกลายเป็นเรื่องของความยากตามที่ไม่สิ้นสุดใน การแย่งชิงทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นพลังงาน น้ำ หรือทุกๆ สิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต การต่อสู้ระหว่างมนุษยชาติ

★ กรรมการและเลขานุการมูลนิธิชัยพัฒนา

เพื่อความอยู่รอดของผู้ที่เหมาะสมที่สุด ย่อมไม่อาจหลีกพ้นได้และเมื่อวันนั้นมาถึง จะไร้เกิดขึ้นกับเรา

องค์ปาร์ตี้ได้ยกเรื่องของพลังงานเป็นตัวอย่าง ปัจจุบันอัตราของการบริโภคพลังงานกำลังพุ่งขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นจรวด หากมองรอบตัวเรา สินค้าที่ใช้เชื้อเพลิงทุกชนิดล้วนอาศัยพลังงานเป็นปัจจัยในการผลิต

สิ่งที่ทำให้เราร้ายยิ่งขึ้น คือ ทุกๆ ประเทศในโลกนี้ล้วนต้องการบรรลุความเจริญเติบโต และความรุ่งเรือง ทุกประเทศมีป้าหมายให้ประเทศมั่งคั่งร่ำรวย สิ่งที่นำตอกใจคือ ไม่มีสิ่งใดที่ได้มาจากการโลกนี้เป็นของฟรี มันมีเรื่องการได้อ่ายเสียอย่างเสมอ ในการได้มานะและการสูญเสียไปของธรรมชาติ

สติ๊ติ๊ต่างๆ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเจริญเติบโตและความรุ่งเรือง กับผลของมันในรูปของภาวะโลกร้อน ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังกล่าวขานกันในวันนี้ สมมุติว่าเราประมาณป้าหมายการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่ร้อยละศูนย์หรือไม่มีการเติบโตเลย อุณหภูมิโลกคงจะเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ แต่ถ้าเราพยายามที่จะให้เศรษฐกิจเติบโตในอัตราเรือยละ 2 ถึง 4 อุณหภูมิโลกคงจะเพิ่มในอัตราที่เร็วกว่าอันตรายของภาวะโลกร้อนเป็นเรื่องที่ไม่ต้องสารบายกันมาก อาการของโลกคงจะร้อนขึ้นถึงปีกดสุดตัน ไม่แลดูต่างๆ บนดาวพเคราะห์นี้คงไม่อาจให้ผลผลิตที่ดีได้ น้ำคงจะเหือดแห้งลง ในขณะเดียวกับที่ภูเขาน้ำแข็งที่ข้าวโลกรเนื้อได้ละลายลง ซึ่งจะทำให้บางพื้นที่ของโลกนี้จะต้องจมอยู่ใต้น้ำ ขณะที่บางพื้นที่ก็กลับแห้งแล้ง โลกของเราจะเป็นอย่างไร! พากเราทุกคนบนดาวพเคราะห์นี้จะตกลอยู่ในสถานะอันตรายที่ใหญ่หลวง และความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นกว่าทุกครั้งที่มนุษยชาติเคยเผชิญหน้ามา

เมื่อมองถึงการที่ใช้ชีวิตและการใช้พลังงานของเราในแต่ละวันแล้ว หากเราขอสัตย์กับตัวเอง พากเราต่างก็ยอมรับกันว่าเก็บคลอดเวลาเราบังคับใช้พลังงานอย่างไม่ฉลาดและฟุ่มเฟือย ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อเรารับประทานทำงาน คราได้ที่บิดกุญแจรถ เก็บร้อยละ 60 ของเชื้อเพลิงถูกใช้เพื่อให้เครื่องยนต์ทำงาน หากเราอยู่ในประเทศไทย ลิ่ง ประจำที่เราจะทำเป็นอันดับแรก คือ การเปิดเครื่องปรับอากาศเพื่อให้อากาศที่ร้อนเย็นลง ซึ่งก็ใช้อักร้อยละ 20 ของเชื้อเพลิง ขณะที่เราขับขี่รถยนต์ ก็มีการเสียค่าของยางรถยนต์ ซึ่งจะทำให้พลังงานสูญเสียไปโดยไม่จำเป็นอีกร้อยละ 20 การสูญเสียของพลังงานเหล่านี้เป็น เพราะจะทำให้เราและรถยนต์ของเราวิ่งได้บนถนน ซึ่งที่แท้จริงแล้วต้องการใช้พลังงานเพียงร้อยละ 5 เท่านั้น

การสูญเสียพลังงานดังกล่าว เกิดขึ้นเมื่อเราต้องการเปิดไฟให้แสงสว่าง กระบวนการที่ช่อนอยู่ก่อนที่จะเกิดความส่วนที่ต้องการได้ใช้ไฟฟ้าไปแล้ว 100 เปอร์เซนต์ ทั้งที่ในความเป็นจริง หากเราต้องการความสว่าง เราจะใช้พลังงานไฟฟ้าเพียงร้อยละ 10-15 เท่านั้น

ในประเทศไทยมีครัวเรือนอยู่ 16 ล้านครัวเรือน ถ้าแต่ละครัวเรือนเปิดหลอดไฟขนาด 40 วัตต์ เพียง 1 ดวง ไว้ทั้งวัน เราได้สูญเสียพลังงานไปอย่างไม่จำเป็นเทียบได้กับการใช้ถ่านหิน 9,600 ตัน ต่อวัน

ความสูญเสียของพลังงานที่มหาศาลเหล่านี้ ล้วนเกิดจากกิจกรรมในชีวิตประจำวันของเราซึ่งเป็นเรื่องที่เราต้องทำอย่างเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงหรือลดความสูญเสียให้น้อยที่สุด

แทนบนความสามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ ซึ่งยังมีอีกหลายแห่งในโลกซึ่งสำนักถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์พลังงาน ธนาคาร ING ในประเทศเนเธอร์แลนด์ได้ลงทุน 700,000 เหรียญสหรัฐฯ ในเรื่องของเทคโนโลยีในการประหยัดพลังงานในอาคารสำนักงานใหญ่แห่งใหม่ที่มีพื้นที่ 50,000 ตารางเมตร และมีพนักงาน 2,400 คนทำงานอยู่ ภายใน 3 เดือน ธนาคารได้รับคืนผลตอบแทนจากการลงทุนครั้งนี้จากการที่ธนาคารสามารถลดการใช้พลังงานลงได้ร้อยละ 92

ในเดนมาร์ก ซึ่งเป็นประเทศที่สามารถลดการใช้พลังงานลงได้ร้อยละ 74 เนื่องจากมีการดำเนินความพยายามร่วมกันทั้งประเทศที่จะให้มีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ไฟฟ้าให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจะรั้นให้ประชาชนเปลี่ยนการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าแบบเดิมมาใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ประหยัดพลังงานมากขึ้น อาทิ เช่น เปลี่ยนการใช้ตู้เย็นขนาด 350 กิโลวัตต์ เป็นตู้เย็นขนาด 30 กิโลวัตต์ เครื่องซักผ้าที่ใช้ไฟ 400 กิโลวัตต์ เป็นเครื่องซักผ้าที่ใช้ไฟเพียง 115 กิโลวัตต์ และเตาอบที่ใช้ไฟ 700 กิโลวัตต์ เป็น 280 กิโลวัตต์ เท่านั้น

อิกกรัม อุปกรณ์เมืองหนึ่งของชิคาโก สหรัฐอเมริกา อาคารสำนักงานสูง 12 ชั้น แห่งหนึ่ง ค้นพบว่าการใช้กระเจน้ำต่างเคลื่อน 2 ชั้น เพื่อเป็นเกราะป้องกันความร้อนไม่ให้ผ่านทะลุ ช่วยประหยัดการใช้พลังงานของเครื่องปรับอากาศ ซึ่งแต่เดิมบริษัทใช้เครื่องปรับอากาศขนาด 750 ตัน สำหรับทั้งสำนักงาน แต่ภายหลังการติดตั้งกระเจน้ำต่างเคลื่อน 2 ชั้นแล้ว อาคารสำนักงานได้ปรับเปลี่ยนเครื่องปรับอากาศขนาด 750 ตัน เหลือเพียงขนาด 200 ตันเท่านั้น ซึ่งลดการใช้ไฟฟ้างร้อยละ 72 ในภาวะปกติ และในช่วงที่ใช้งานสูงสุดไม่เกินร้อยละ 76

ในระดับชาติ หากเราสามารถปรับเปลี่ยนการใช้หลอดไฟฟ้าไปเป็นหลอดไฟฟ้านแบบประหยัดไฟแล้ว ซึ่งมีประมาณ 230 ล้านดวง ที่มีการใช้ในปัจจุบัน เราสามารถช่วยประเทศของเราลดการใช้พลังงานลง 300 เมกะวัตต์ หรือเทียบเท่าสมรรถนะในการผลิตของโรงไฟฟ้านึงโรง

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า เราไม่สามารถแยกความเกี่ยวพันระหว่างเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ เศรษฐกิจโลกในวันนี้ถูกครอบจำกัดจากการบริโภควัตถุนิยมซึ่งเป็นเรื่องอันตรายมาก ทุกคนต่างมุ่งหน้าไปทิศทางที่ผิดและห่วงแต่เพียงการบรรลุถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความมั่งคั่งที่ไม่มีขีดจำกัด โดยละเอียดพิจารณาคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม แนวโน้มการบริโภคเกินตัวกำลังสร้างผลกระทบให้กับโลกและทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมทรามลง ซึ่งสำหรับประเทศไทยกำลังพัฒนาเป็นเรื่องยากยิ่งที่จะแก้ไข วิกฤตเศรษฐกิจโลกหลายครั้ง เกิด เพราะว่าเรากำลังเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากเกินไปโดยปราศจากการใคร่ครวญว่าความเจริญเติบโตดังกล่าวจะยั่งยืนหรือไม่

สำหรับประเทศไทย ในช่วงเวลาที่ผ่านมาของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจซึ่งเรখานานนามว่า วิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง รามวัหลงเริงกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นอย่างเหลือเชื่อ ในช่วง 3 ปี

ติดต่อกันในอัตราเร้อยละ 11.6 12.3 และ 11.3 ในช่วงปี พ.ศ. 2537-2539 ทุกคนต่างตื่นเต้นและเริงร่ากับเงินเดือนที่เพิ่มสูงขึ้นซึ่งนำไปสู่การใช้จ่ายอย่างเมื่อเดิม ในตลาดภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ต่างฟื้นฟู มีการซื้อและขายเกิดขึ้นทุกวัน แต่ครั้งนี้ได้รับความโปรดิชั่งสดใสนี้จะเป็นแสงสว่างสุดท้ายที่เปล่งออกมาก่อนที่ความมีคุณจะเข้าครอบงำ เศรษฐกิจฟองสน้ำได้แตกกระจายออกมานี้ปี พ.ศ. 2540 และทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในภัยวิกฤต ได้รับผลกระทบโดยถ้วนหน้า

จากบทเรียนทางเศรษฐกิจที่เหลือค่านั้น ถึงเวลาแล้วหรือไม่ที่เราจะต้องปรับแนวทางความคิดของเราราให้พิจารณาบทวนประชญาที่นำทางชีวิตของเราและที่สำคัญยิ่ง จะต้องปฏิรูปวิถีทางของการพัฒนาที่จะช่วยให้มั่นคงยั่งยืน สมดุลและมีคุณภาพ

วิถีทางเดิมที่มีการกำหนดความเจริญเติบโตในเชิงปริมาณเท่านั้น ได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นความล้มเหลว เราต้องพิจารณาบทวนวิถีทางของเราราให้นำไปสู่การเรื่องโดยระหว่าง 3 วงจร ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ซึ่งได้แก่ วงจรของเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสังคม ประเทศตะวันตกเกี่ยวข้องกับสามวงจร โดยเน้นการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่ง เพื่อดึงเหล่านี้ ระดับของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ถูกใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนา ถึงเวลาแล้วที่จะพิจารณาบทวนตัวชี้วัดถึงความสำเร็จของการพัฒนาโดยคำนึงถึงคุณภาพที่เหมาะสมเพียงพอของชีวิตและความสุขซึ่งน่าจะเป็นตัวชี้วัดที่ใช้ได้ในการวัดความสำเร็จที่ยั่งยืนในชีวิต

เพื่อที่จะสะท้อนความคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทย ซึ่งทรงมีพระเมตตา พระราชนิเวศน์ “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางที่จะพัฒนาชาติ และใช้เป็นวิถีทางสำหรับทุกคนที่จะน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะนำพาชีวิตของเราไปสู่ความจริง ความมั่นคง ความสมดุล และความสุขที่ยั่งยืน ซึ่งไม่เพียงแต่ใช้ได้กับปัจจุบันคุณภาพเท่านั้นแต่ยังใช้ได้กับโลกทั้งใบ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นี้ยึดมั่นตามหลักธรรณะ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันหรือการบริหารความเสี่ยง หลักธรรณะข้อแรก คือ ความพอประมาณ ไม่เป็นเรื่องยากเกินที่จะเข้าใจ ความพอประมาณ ทางสายกลาง ความสมดุล และคุณภาพ ทั้งสี่คำนี้ล้วนมีความหมายเดียวกัน พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสสอนว่า ราชเดินอย่างไรนั้นทางสายกลางแห่งชีวิตมากกว่า 2550 ปี แล้ว แต่ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งเราถึงไม่เข้าถึงเรื่องนี้ ทั้งนี้ เพราะเราถูกล่อตาล่อใจไปกับสิ่งที่ทำให้หลงใหลไปชั่วขณะของการบริโภคแบบวัตถุนิยม และนำชีวิตของเรามาในด้านอื่นๆ ไปสู่ความเกินพอกว่าความพอประมาณ โดยแท้จริงเป็นเรื่องธรรมชาติที่ไม่มีวาระซ่อนเร้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราทานอาหารมากเกินกว่าที่ร่างกายต้องการ อะไรมาก็เกิดขึ้นกับเรา เราจะรู้สึกป่วยและไม่สบายด้วย ในการทรงกันข้ามถ้าเราทานอาหารน้อย และน้อยกว่าที่ร่างกายต้องการ เราจะรู้สึกหิวและด้อยโภชนาการ ทางสายกลางสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับด้านอื่นๆ ของชีวิตทั้งในเรื่องของการกินและการอยู่ในชีวิตประจำวัน

หลักธรรณะข้อที่สองของเรื่องความมีเหตุมีผลหรือการอยู่อย่างมีเหตุผลก็เป็นเรื่องง่ายที่จะเข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้ เพราะมันเป็นเพียงสามัญสำนึก ขอให้กลับไปคุ้มครองอย่างเรื่องการทานอาหารมาก

หรืออน้อยอีกรึ ซึ่งจะยั่นนึ่นถึงการบริโภคอาหารเชิงปริมาณ ถ้าเราทานมากหรือน้อยเกินไปล้วนเป็นสิ่งไม่ดีกับเรา ดังนั้น ถ้าน้อมน้ำแนวคิดความมีเหตุมีผลมาใช้ในตัวอย่างดังกล่าว เราทำลังพูดถึงคุณภาพของสิ่งที่รับเข้าไป คนส่วนใหญ่ทานอาหาร โดยไม่รู้ว่ากำลังเอาอะไรใส่เข้าไปในปากของเราทานอาหารเพง ๆ เพราะเราคิดว่ามันดีสำหรับเรา ในความเป็นจริงที่ว่าดี เพราะเป็นอาหารเพงอาจจะไม่มีคุณค่าต่อสุขภาพของเราโดยสิ้นเชิง สเต็กเพงๆ อาจจะมีโภชนาการของอาหารไม่เท่ากับปลาในงานที่ราบลูกกว่าแต่มีโภชนาการสูงกว่า การเปิดรับความเสี่ยงของการบริโภคเกินความต้องการอาจจะลดลงได้ถ้าเราใช้เหตุผลและสติสัมปชัญญะแทนการใช้แรงกระตุ้นและอารมณ์ของเราระบุในการตัดสินใจ

ทั้งนี้ ขออธิบายเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเกี่ยวกับความพองประณาและทางสายกลาง เนื่องจากระดับของความต้องการสำหรับคนใดคนหนึ่งอาจจะไม่เป็นแบบเดียวกับคนอื่นขึ้นกับว่าแต่ละคนจะสะสมได้เท่าใดและขึ้นกับภูมิหลังของคนๆ นั้น ดังนั้น จึงจำเป็นที่เราจะต้องมีการประเมินตนเองเพื่อที่จะได้รู้ว่าสถานะของเรายังไงที่ได้และเป็นอย่างไร สิ่งนี้นำมาใช้กับองค์กรหรือบริษัทหรือแม้กับรัฐที่จะต้องมีการประเมินระดับชาติต่อสถานะของการพัฒนาประเทศให้ก้าวไปข้างหน้าต่อไป เมื่อเรากำหนดสถานะของเราระรู้ซึ่งถึงสมรรถนะและภูมิหลังของเราแล้ว เราจะสามารถวางแผนทางสายกลางหรือจุดของความพองประณาและทำให้เรารู้ที่จากการทำในสิ่งที่เกินตัว ซึ่งอาจนำชีวิตรือองค์กรของเราไปสู่ความเสี่ยงได้

เมื่อพูดถึงความเสี่ยงแล้วทำให้นึกถึงว่า “ความไม่แน่นอน คือ สิ่งที่แน่นอนในชีวิต” ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ทุกเวลาและในช่วงที่เราไม่คาดฝัน ดังนั้น เราต้องสร้างเกราะเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตัวเราหรือองค์กรของเรางานสิ่งที่ไม่อาจหลบเลี่ยง หรือการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลัน ถ้าเราไม่อาจสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับชีวิตของเรารือองค์กรของเราแล้ว เราได้เปิดตัวไปสู่ความเสี่ยงและตามมาด้วยความหายน้ำ การสร้างภูมิคุ้มกันเท่ากับเรารู้ในหนทางของการบริหารความเสี่ยง

ในระดับของปัจเจกชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะระมัดระวัง และมีความปลดปล่อยสำหรับความต้องการในอนาคตและการใช้จ่าย เราต้องสร้างหลักประกันและแผนทางเลือกหลาย ๆ ทางในชีวิตเพื่อมีเหตุพิเศษเราจะไม่ได้รับผลกระทบ สำหรับบริษัท ผู้ค้าปลีก องค์กรจะต้องมีทีมที่เรียกว่าคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงที่จะอยู่ติดตามสิ่งที่จะเกิดขึ้นเพื่อที่จะสนองตอบได้ตามกาลและเวลา

นอกเหนือจากหลักธรรมาธิ 3 ประการ คือ ความพองประณา ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานคำแนะนำที่สำคัญอีก 2 ข้อ คือ ข้อแรกเราต้องมีความรู้อย่างรอบด้านเป็นอย่างดี และมีความระมัดระวังสำหรับทุกอย่างก้าวที่เรา走去 ตลอดเวลา เพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง สังคมจึงเต็มไปด้วยการแย่งชิงและกล้ายเป็นสังคมแห่งความรู้ เราต้องตื่นตัวพร้อมกับเปิดใจให้ก้าวเพื่อที่จะตามให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบโลก เราไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพังโดยปลีกตัวจากโลก ดังนั้น เราต้องรู้อยู่

ตลอดเวลาและระมัดระวังทุกการเคลื่อนไหว โลกวนนี้เต็มไปด้วยกับดัก ทุกท้าทายที่ย่างไปจึงต้องเดินด้วยความระมัดระวัง

กฎเกณฑ์อีกข้อหนึ่งที่มีความสำคัญมาก แม้ว่าเราจะทำตามหลักการที่ก่อร่างขึ้นแล้ว ถ้าตัวเราหรือองค์กรที่เราทำงานด้วยไม่มีจริยธรรมหรือศีลธรรม เราและองค์กรก็ไม่อาจจะอยู่รอดได้ เราไม่อาจอยู่ตัวคนเดียวในโลกนี้หรือไม่อาจทำงานด้วยตัวเราเองในองค์กร ธรรมาภิบาลหรือบรรษัทภิบาล เป็นสิ่งที่ต้องมีในทุกคนและทุกองค์กร เราเคยได้รับฟังข่าวเกี่ยวกับภาพของภาครัฐหรือบริษัทข้ามชาติ ซึ่งปฏิบัติหรือบริหารจัดการบริษัทโดยปราศจากธรรมาภิบาล ผลที่ตามมา คือ เกิดคดีความชั่งทำให้เกิดความตกต่ำของประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEO) ของบริษัทและตัวบริษัทเอง แนวโน้มของโลกปัจจุบันมักจะมุ่งสู่การบริโภคแบบสุดโต่ง ซึ่งเป็นผลของการเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพการผลิตของแต่ละคนที่เพิ่มขึ้น เราจึงควรเรียนรู้ว่าการเจริญเติบโตที่สูงนั้นไม่ใช่สิ่งสุดท้าย เปรียบเสมือนแรงโน้มถ่วง ยิ่งมีความเจริญเติบโตสูงขึ้นเท่าใด อันตรายยิ่งมากขึ้นเมื่อความเจริญกลมมา

ดังนั้น ถึงเวลาที่เราจะมองปัจจัยเศรษฐกิจพอเพียงให้มีการคิดอย่างจริงจังเพื่อเป็นแนวคิดที่จะกระตุ้นให้เราดำเนินชีวิตไปสู่ความพอประมาณด้วยความสมดุลและมีความยั่งยืน การดำเนินชีวิตตามแนวทางดังกล่าวจะทำให้เรามีความสุข ร่างกายจิตใจมีความเข้มแข็ง เราจะอยู่บนโลกที่มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาด เต็มไปด้วยความสุขสงบ และมีความบัดดี้แข็งของผลประโยชน์ที่น้อยลง แนวทางปฏิบัติของเศรษฐกิจพอเพียงจะนำไปสู่สังคมอุดมปัญญา ซึ่งเรามีสิทธิที่จะเลือกแนวทางชีวิตของเราเองว่าเราจะเลือกตามแนวโน้มการบริโภคแบบสุดโต่งที่จะกระตุ้นความสูงตามแบบโลกกว้างนั้นแต่เจ้าดำเนินครอบคลุมโลกในวันนี้ หรือเราจะเลือกที่จะให้โอกาสที่จะปรับชีวิตของเราและกล้าหาญพอที่จะเปลี่ยนไปสู่วิถีทางที่เต็มไปด้วยความพอประมาณ ความสมดุล และสติสัมปชัญญะ เราสามารถที่จะเลือกใช้สติและปัญญาที่จะนำเราไปสู่การแสวงหาความสงบเย็นและชีวิตที่บริสุทธิ์ ซึ่งไม่เพียงแต่เราจะได้ประโยชน์ แต่ประโยชน์จะตกสู่ชนรุ่นต่อไปในอนาคต เราจึงมาช่วยกันสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นได้ !
